Altenburg & Wymenga

ECOLOGISCH ONDERZOEK

A&W-rapport 1315

ECOLOGISCHE BEOORDELING VAN VERPLAATSING DORPSHUIS TE TJALLEBERD

in opdracht van

GEMEENTE HEERENVEEN

Altenburg & Wymenga ECOLOGISCH ONDERZOEK

A&W-rapport 1315

ECOLOGISCHE BEOORDELING VAN VERPLAATSING DORPSHUIS TE TJALLEBERD

H. Miedema

Altenburg & Wymenga ECOLOGISCH ONDERZOEK BV
Feanwâlden
2009

Projectnummer	Projectleider	Status
1469tjh	P. Biezenaar	Eindrapportage
Autorisatie	**Paraaf**	**Datum**
Goedgekeurd	R. Strijkstra	8 december 2009

MIEDEMA, H. 2009.
Ecologische beoordeling van verplaatsing dorpshuis te Tjalleberd. A&W-rapport 1315. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

OPDRACHTGEVER
Gemeente Heerenveen
Postbus 15000, 8440 GA Heerenveen
Telefoon (0513) 617617

FOTO VOORPLAAT
Zilveren maan, Trijehûs, Kemphanen, Ringslang:
Benny Klazenga, Katlijk

UITVOERDER
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Postbus 32, 9269 ZR Feanwâlden
Telefoon (0511) 47 47 64, Fax (0511) 47 27 40
E-mail: info@altwym.nl
Web: www.altwym.nl

© **ALTENBURG & WYMENGA ECOLOGISCH ONDERZOEK BV**
Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

INHOUD

1. INLEIDING **1**

2. BEOOGDE HERINRICHTING **3**
2.1. Huidige situatie 3
2.2. Inrichtingsplannen 3

3. RELEVANTE NATUURWAARDEN **5**
3.1. Beschermde gebieden 5
3.2. Beschermde soorten 6

4. EFFECTBEPALING EN BEOORDELING **11**
4.1. Algemeen 11
4.2. Effecten op beschermde gebieden en beoordeling 11
4.3. Effecten op beschermde soorten en beoordeling 12
4.4. Samenvattende tabel 15

5. CONCLUSIES **17**
5.1. Conclusies m.b.t. beschermde gebieden 17
5.2. Conclusies m.b.t. beschermde soorten 17
5.3. Aanbevelingen 18

LITERATUUR **19**
BIJLAGEN

Bijlage 1 Relevante natuurwetgeving

1. INLEIDING

Aanleiding

De gemeente Heerenveen bereidt de verplaatsing voor van het dorpshuis te Tjalleberd. Op dit moment bevindt de planvorming zich in de voorbereidingsfase van bestemmingsplanwijziging. In dit kader is ecologisch onderzoek gewenst om te beoordelen of de voorgenomen plannen stuiten op conflicten met de vigerende natuurwetgeving. De gemeente Heerenveen heeft Altenburg & Wymenga verzocht het onderzoek en de beoordeling uit te voeren.

Doel

Deze studie is een ecologische quickscan. De beoogde herinrichting en de daarvoor noodzakelijke werkzaamheden worden beoordeeld in het kader van de vigerende natuurwetgeving. Dit betreft de Natuurbeschermingswet, de Nota Ruimte (Ecologische Hoofdstructuur) en de Flora- en faunawet. Voor meer informatie over ecologische wet- en regelgeving wordt verwezen naar bijlage 1. Indien van toepassing, worden aanbevelingen gedaan voor mitigatie en eventueel noodzakelijk aanvullend onderzoek.

Inhoud van het rapport

Het rapport is opgebouwd uit de volgende hoofdstukken:

- De beoogde herinrichting: in dit hoofdstuk wordt het onderzoeksgebied afgebakend en wordt een beschrijving gegeven van de aard van de activiteit en aspecten met betrekking tot aanleg en gebruik (hoofdstuk 2).
- Relevante natuurwaarden: in dit hoofdstuk worden de relevante beschermde natuurwaarden in en nabij het onderzoeksgebied beschreven (hoofdstuk 3).
- Effectbepaling en beoordeling: hier wordt bepaald wat het effect van de ingreep op de natuurwaarden is en wordt een beoordeling gegeven in het kader van de natuurwetgeving (hoofdstuk 4).
- Conclusies: In dit hoofdstuk wordt de beoordeling in het kader van de natuurwetgeving kort samengevat en wordt vermeld welke consequenties daaraan verbonden zijn (hoofdstuk 5).

Aanpak

Voor hoofdstuk 2 is uitgegaan van de informatie die verstrekt is door de opdrachtgever. Het hoofdstuk met de relevante natuurwaarden (hoofdstuk 3) is gebaseerd op twee benaderingswijzen. Ten eerste zijn recente bronnen geraadpleegd (verspreidingsatlassen, overzichtswerken, onderzoeksrapporten en websites) over de aanwezigheid van beschermde gebieden en soorten in en nabij het plangebied. Daarnaast is op 13 juli een oriënterend veldbezoek uitgevoerd, waarbij is gelet op de aanwezigheid van en mogelijkheden voor beschermde en/of kritische soorten. Tevens is op 12 en 26 augustus 2009 een aanvullend vleermuisonderzoek uitgevoerd. Voor een uitgebreidere beschrijving van de aanpak ten aanzien van hoofdstuk 3 wordt verwezen naar paragraaf 3 in bijlage 1. De hoofdstukken 4 en 5 zijn vervolgens uitgewerkt aan de hand van de informatie in de hoofdstukken 2 en 3.

Altenburg & Wymenga presenteert in dit rapport de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of

cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

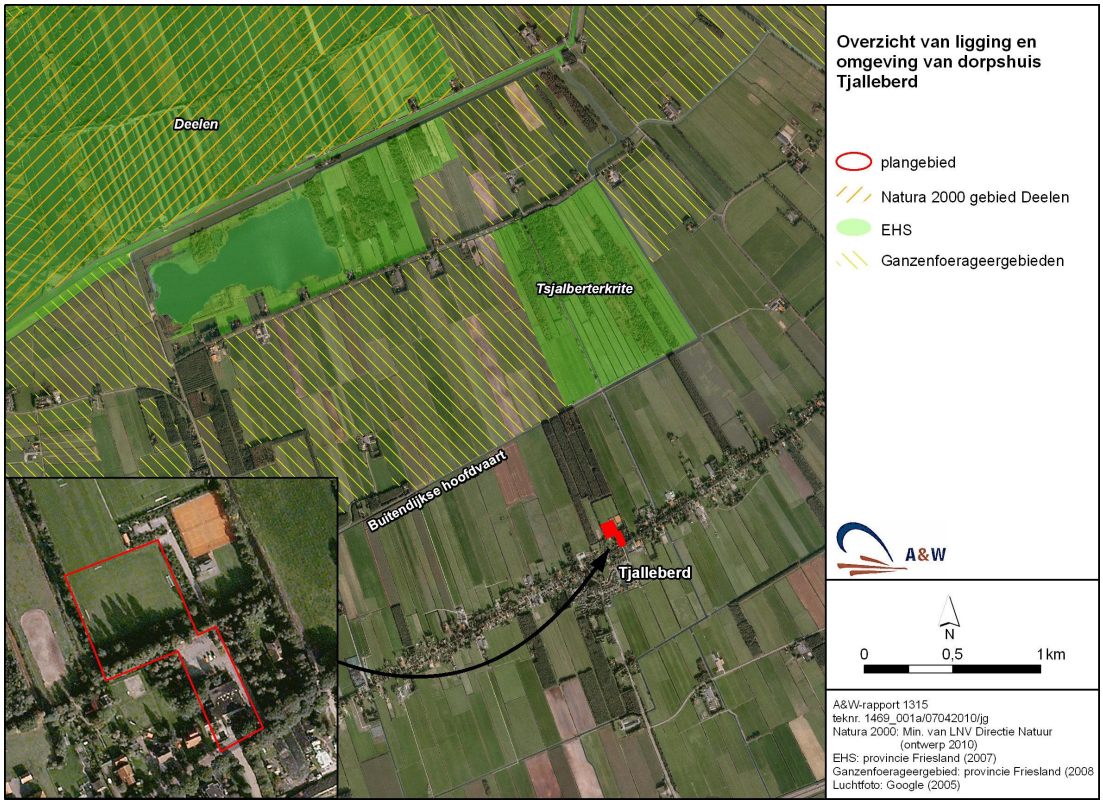

Figuur 1.
Ligging van het huidige dorpshuis en het achterliggende sportcomplex te Tjalleberd en van de beschermde gebieden in de omgeving.

2. BEOOGDE HERINRICHTING

2.1. HUIDIGE SITUATIE

Het dorpshuis en de achterliggende sportvelden zijn gelegen aan Aengwirderweg te Tjalleberd. In figuur 1 is de globale ligging van het dorpshuis en de achterliggende sportvelden weergegeven. Het dorpshuis vormt samen met enkele schoollokalen een éénlagig gebouw dat aan de weg ligt. Achter het gebouw ligt een verhard parkeerterrein. Daarachter liggen een sloot en een boomsingel, die de afscheiding vormen tussen de parkeerplaats en het sportcomplex. Het sportcomplex bestaat uit enkele sportvelden en een tennisbaan. Het sportcomplex wordt aan alle kanten omgeven door een boomsingel en een sloot. Aan de noordzijde van de sportvelden ligt achter de sloot een bosperceel en aan de oost- en westzijde liggen agrarische graslandpercelen.

2.2. INRICHTINGSPLANNEN

In deze paragraaf wordt beschreven welke werkzaamheden worden uitgevoerd ten behoeve van de verplaatsing van het dorpshuis.

De gemeente Heerenveen bereidt een bestemmingsplanwijziging voor, die de sloop van het huidige dorpshuis mogelijk moet maken. Op het achterliggende sportveld wordt een nieuw gebouw opgericht, waarin behalve het dorpshuis ook enkele sportaccommodaties in de vorm van een gymzaal en kleedruimten, een plek moeten krijgen. Voor de bouw van deze voorziening moet waarschijnlijk een deel van de achterliggende sloot worden gedempt en een deel van de boomsingel tussen de parkeerplaats en het sportcomplex worden gekapt. De overige boomsingels langs de randen van het parkeerterrein en van het sportcomplex worden niet beïnvloed door de herinrichtingswerkzaamheden.

3. RELEVANTE NATUURWAARDEN

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van natuurwaarden die aanwezig zijn in de omgeving van het dorpshuis en het sportcomplex en die tevens beschermd zijn in het kader van ecologische wet- en regelgeving. Er wordt nader ingegaan op (beschermde) natuurwaarden die mogelijk beïnvloed kunnen worden door de werkzaamheden ten behoeve van de verplaatsing van het dorpshuis.

3.1. BESCHERMDE GEBIEDEN

Natura 2000 gebieden

Het dorpshuis en het sportcomplex staan op een locatie die geen deel uitmaakt van een Natura 2000 gebied (zie figuur 1). Wel ligt in de omgeving het Natura 2000 gebied Deelen, namelijk op 2,8 km ten noorden van het plangebied.

De Deelen is in ontwerp aangewezen als Natura 2000 gebied. Het is een omvangrijk complex van laagveenmoerassen en petgaten. Dit relatief jonge gebied heeft veel verschillende stadia van verlanding.

Het Natura 2000 ontwerpbesluit voor de Deelen noemt als doelsoorten voor dit gebied de broedvogels Roerdomp, Purperreiger, Bruine Kiekendief, Zwarte Stern, Snor, Rietzanger en Grote Karekiet, de niet-broedvogels Grote zilverreiger, Grauwe gans, Kolgans, Brandgans, Smient, Slobeend en Nonnetje. De Gestreepte waterroofkever is een complementaire doelsoort voor dit Natura 2000 gebied.

Vanwege de externe werking van de Natuurbeschermingswet moet ingeschat worden of de beoogde ingrepen effecten hebben op de instandhoudingdoelstellingen voor genoemde soorten in het Natura 2000 gebied.

Er is een relatief grote afstand (2,8 km) tussen het plangebied en de Deelen en de biotopen binnen en rond het plangebied zijn ongeschikt voor de betreffende soorten van het Natura 2000-gebied. Om die redenen kan ervan worden uitgegaan dat er geen ecologische relaties bestaan tussen het plangebied en het Natura 2000 gebied de Deelen.

Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied maakt geen deel uit van de (provinciale) EHS. Het dichtsbijgelegen EHS-gebied is de Tsjalleberterkrite, gelegen aan de Buitendijksche hoofdvaart op ongeveer 750 m ten noorden van het plangebied. Voor de ligging van het plangebied ten opzichte van de PEHS wordt verwezen naar figuur 1.

Ganzenfoerageergebieden

Het plangebied ligt niet in een ganzenfoerageergebied. Het dichtstbijzijnde ganzenfoerageergebied ligt op ongeveer 750 m afstand ten noorden van het plangebied (zie figuur 1).

3.2. BESCHERMDE SOORTEN

Algemeen: beschermde soorten Flora- en faunawet en Rode Lijst

Gezien de biotopen in en rond het plangebied en gezien waarnemingen uit het verleden, moet mogelijk rekening worden gehouden met soorten die wettelijk beschermd zijn. In deze rapportage worden daarom de volgende soortgroepen besproken:

- Amfibieën
- Vogels
- Vleermuizen
- Overige zoogdieren

Op basis van de ligging van het plangebied, de aanwezige biotopen en de aard van de voorgenomen plannen, is het niet waarschijnlijk dat andere soorten of soortgroepen dan de bovengenoemde worden beïnvloed. De niet-relevante en relevante soortgroepen zijn hieronder beschreven.

Niet-relevante soortgroepen

Planten
Het plangebied en de directe omgeving daarvan bestaan uit intensief gebruikte gebouwen, parkeerruimte en sportvelden. Onder die omstandigheden worden hier geen wettelijk beschermde en/of bedreigde planten verwacht. Ook de boomsingels en bermen bevatten geen bijzondere plantensoorten en worden hier ook niet verwacht.

Dagvlinders
Door het ontbreken van waardplanten heeft de directe omgeving van het dorpshuis weinig waarde voor dagvlinders. Mogelijk dat enkele algemeen voorkomende soorten hier tot voortplanten kunnen komen of foerageren. Wettelijk beschermde en/of kritische vlindersoorten worden niet verwacht in de directe omgeving van het plangebied (Digitale Natuuratlas Fryslân via www.fryslân.nl, EIS *et al.* 2007).

Libellen
Van de door de Flora- en faunawet beschermde libellen komt alleen de zwaar beschermde Groene glazenmaker voor in de omgeving (Digitale Natuuratlas Fryslân via www.fryslân.nl, EIS *et al.* 2007). De Groene glazenmaker is sterk gebonden aan Krabbenscheervegetaties waar de soort haar eitjes afzet en waarin de larven leven. Deze plantensoort is niet in het plangebied aangetroffen en wordt hier ook niet verwacht, waardoor de sloot achter het dorpshuis niet geschikt is als biotoop voor de Groene glazenmaker.

Overige ongewervelden
Gezien de verspreidingsgegevens en het ontbreken van belangrijke ecologische randvoorwaarden, worden in de directe omgeving van het plangebied geen overige wettelijk beschermde ongewervelde dieren verwacht (Digitale Natuuratlas Fryslân via www.fryslân.nl, De Bruyne 2004, Kalkman 2004, Peeters *et al.* 2004, Timmermans *et al.* 2004, EIS *et al.* 2007).

Reptielen
In Fryslân komen de meeste reptielensoorten voornamelijk voor in het zuidoosten van de provincie. Uitzondering hierop is de Ringslang die ook op andere plaatsen in de provincie geschikt leefgebied kan vinden. De Ringslang is de enige reptielensoort die ook in de

omgeving van Heerenveen is waargenomen (Digitale Natuuratlas Fryslân via www.fryslân.nl, Wymenga *et al.* 2006, RAVON 2007). Binnen en in de directe omgeving van het dorpshuis zijn voor de Ringslang geen geschikte voortplantings- en/of overwinteringsmogelijkheden aanwezig.

Vissen
Het plangebied ligt in het verspreidingsgebied van de wettelijk beschermde vissoorten Grote modderkruiper en Kleine modderkruiper (Brenninkmeijer & Van der Hut 2008, Digitale Natuuratlas Fryslân; via www.fryslân.nl). Beide soorten modderkruipers zouden eventueel in de sloot langs de boomsingel in het plangebied voor kunnen komen. Tijdens het oriënterende veldbezoek is vastgesteld dat aan beide zijden van de betreffende sloot grote bomen staan, waardoor veel bladafval in de sloot terecht komt. Hierdoor is de sloot niet geschikt voor Kleine en Grote modderkruiper. Ook worden er gezien dit biotoop geen andere beschermde vissoorten in het plangebied verwacht.

Relevante soortgroepen

Amfibieën
In de omgeving van het dorpshuis en het sportcomplex komt de zwaar beschermde Heikikker voor (Digitale Natuuratlas Fryslân via www.fryslân.nl, Wymenga *et al.* 2006, RAVON 2007). De Heikikker komt voornamelijk voor in vochtige heidegebieden waar sprake is van veenvorming en in hoog- en laagveengebieden. Voor deze soort is in de directe omgeving van het dorpshuis en het sportcomplex geen geschikt biotoop aanwezig en de soort wordt hier dan ook niet verwacht.

Voor enkele licht beschermde amfibieënsoorten, zoals Meerkikker, Gewone pad, Bruine kikker en Kleine watersalamander, is in de directe omgeving van het dorpshuis geschikt biotoop aanwezig. Verwacht wordt dat in het plangebied één of enkele van deze soorten hun leefgebied hebben.

Vogels
In de directe omgeving van het plangebied is voor verschillende vogelsoorten geschikt broedbiotoop aanwezig. Het sportcomplex wordt omringd door boomsingels. In deze boomsingels worden vooral algemeen voorkomende vogelsoorten van stad en park verwacht. In het dorpshuis en de achterliggende boomsingel zijn geen nesten van vogels aangetroffen die jaarrond beschermd zijn.

Vleermuizen
In de omgeving van het plangebied komen zes vleermuissoorten voor, namelijk: Meervleermuis, Watervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Laatvlieger (Vos 2007, Digitale Natuuratlas Fryslân, Limpens *et al.* 1997, Wymenga *et al.* 2006, Beemster 2005). De bescherming van deze zwaar beschermde soorten heeft betrekking op de dieren en hun leefomgeving. Daarom is het voor een ecologische beoordeling van belang of de beoogde bestemmingsplanwijziging invloed heeft op het foerageergebied, de vliegroutes en de verblijfplaatsen van de betreffende soorten.

Foerageergebied
Tijdens drie nachtelijke bezoeken aan het plangebied (namelijk op 13 juli, 12 augustus en 26 augustus 2009) zijn drie soorten vleermuizen foeragerend aangetroffen, namelijk Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger. Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger zijn vooral waargenomen boven de parkeerplaats achter het huidige dorpshuis,

terwijl ook de boomsingel langs de westzijde van het sportcomplex door Gewone dwergvleermuis als foerageergebied werd gebruikt. Ruige dwergvleermuis is sporadisch foeragerend aangetroffen. Rosse vleermuis is enkele malen op grotere hoogte waargenomen. Het plangebied en de directe omgeving daarvan zijn ongeschikt als foerageergebied van Meervleermuis en Watervleermuis. Deze beide soorten zijn niet waargenomen en worden hier ook niet verwacht.

Vliegroutes
Bij verplaatsingen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden maken vleermuizen vaak gebruik van vaste vliegroutes. Deze routes lopen meestal langs lijnvormige landschapselementen, zoals bomenrijen, watergangen en straatpatronen. Tussen het dorpshuis en het sportcomplex ligt een boomsingel, die in potentie geschikt is als onderdeel van een vliegroute van vleermuizen. Tijdens het veldwerk zijn hier echter geen langstrekkende vleermuizen waargenomen. Het is mogelijk dat de Aengwirderweg een vliegroute voor verscheidene soorten vormt.

In 2005 is in Tjalleberd een grote kraamkolonie van de Meervleermuis aangetroffen van ca. 200 exemplaren (Beemster 2005). Tijdens dat onderzoek is ook geconstateerd dat de sloot die de oostelijke begrenzing vormt van het sportcomplex in Tjalleberd, gebruikt wordt als vliegroute door de Meervleermuis. De enkele waarnemingen van Rosse vleermuis boven het plangebied geven geen aanleiding om uit te gaan van een vliegroute van deze soort.

Verblijfplaatsen
In Noord-Nederland hebben vleermuizen hun verblijfplaatsen voornamelijk in bomen en gebouwen. In het gebouw waar het dorpshuis onderdeel van uitmaakt en in de achterliggende boomsingel zijn tijdens de veldbezoeken geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. De openingen in het gebouw (alleen aan de achtergevel van het dorpshuis) laten geen sporen zien van vleermuizen en er zijn geen vleermuiskeutels aangetroffen. Ook in de bomen in de achterliggende boomsingel werden geen holten aangetroffen die geschikt zouden kunnen zijn voor vleermuizen. Het onderzoek met batdetectors toonde eveneens aan dat er geen vleermuizen uit het gebouw en/of de bomen uitvlogen.

Overige zoogdiersoorten
Behalve vleermuizen komt in de ruime omgeving van het plangebied één zwaar beschermde zoogdiersoort voor, namelijk Waterspitsmuis (Vos 2007). Deze soort is sterk gebonden aan vochtige tot (zeer) natte terreinen en watergangen met schoon water en een goed ontwikkelde oevervegetatie. Deze omstandigheden zijn binnen en in de directe omgeving van het plangebied niet aanwezig. De Waterspitsmuis wordt hier dan ook niet verwacht.

De Steenmarter is een middelzwaar beschermde soort en heeft zich de afgelopen jaren steeds meer in westelijke richting verspreid over het land. Ook in Fryslân breidt de soort zijn leefgebied uit. Het dorpshuis is voor de Steenmarter echter niet geschikt om een verblijfplaats te herbergen. Onderzoek aan het gebouw wees uit dat er geen redenen zijn om de aanwezigheid van de Steenmarter te verwachten. Het plangebied kan wel deel uitmaken van het foerageergebied van deze soort.

In de ruime omgeving van het plangebied komen geen andere zwaar beschermde of middelzwaar beschermde zoogdiersoorten voor (Vos 2007). Deze soorten worden dan ook niet verwacht binnen het plangebied of in de directe omgeving daarvan.

De licht beschermde zoogdiersoorten zijn algemeen voorkomende soorten, zoals Ree, Haas, Wezel, Vos en diverse muizensoorten. Binnen en in de omgeving van het plangebied kunnen enkele van deze soorten geschikt leefgebied vinden (Vos 2007).

4. EFFECTBEPALING EN BEOORDELING

4.1. ALGEMEEN

De locatie waar werkzaamheden worden uitgevoerd, is vrij beperkt van omvang. Desondanks is het niet uitgesloten dat de werkzaamheden effecten veroorzaken op wettelijk beschermde natuurwaarden (gebieden en soorten). Deze effecten hebben betrekking op omvang en kwaliteit van het leefgebied. Factoren die daarbij een rol kunnen spelen zijn:

- Aantasting van het biotoop (bebouwing, slootmilieu en boomsingel)
- Negatieve effecten van werkzaamheden op afzonderlijke exemplaren
- Verstoring van natuurwaarden tijdens de werkzaamheden
- Lichtverstoring

Hieronder wordt nagegaan in hoeverre en in welke mate daadwerkelijk effecten optreden voor beschermde natuurwaarden.

4.2. EFFECTEN OP BESCHERMDE GEBIEDEN EN BEOORDELING

Natura 2000 gebieden: Voortoets

De eerste stap in de ecologische beoordeling volgens de Natuurbeschermingswet is de Voortoets. Daaruit kan blijken of er sprake is van (significant) negatieve effecten op de aangewezen natuurwaarden en of een vervolgonderzoek en een vergunningsaanvraag nodig zijn.

De beoogde herinrichting veroorzaakt geen negatieve effecten op de aangewezen natuurwaarden binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied De Deelen. Het plangebied heeft evenmin ecologische relaties met dit Natura 2000 gebied (zie paragraaf 3.1). De beoogde herinrichting leidt daarom niet tot effecten op dit Natura 2000 gebied. De conclusie van de Voortoets is, dat de beoogde herinrichting geen conflict veroorzaakt met de Natuurbeschermingswet.

Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied ligt op 750 m afstand van een onderdeel van de PEHS. Ingrepen in of in de nabijheid van de PEHS mogen geen negatieve effecten veroorzaken op de wezenlijke waarden van de PEHS ter plaatse. De wezenlijke waarden van de PEHS bestaan buiten natuurwaarden ook uit aspecten als rust, duisternis en openheid.

Gezien de relatief grote afstand tot PEHS-gebieden en het gebruik van het tussenliggende gebied worden er geen negatieve effecten op de wezenlijke waarden van de PEHS verwacht. De plannen stuiten daarom niet op bezwaren vanuit de regelgeving omtrent de Ecologische Hoofdstructuur.

Ganzenfoerageergebieden

Het plangebied ligt in de nabijheid van een Ganzenfoerageergebied (figuur 1). Verstoring en verjaging van ganzen en Smienten is in ganzenfoerageergebieden niet toegestaan.

Het dorpshuis en het sportcomplex liggen in de nabijheid van bebouwing, wegen en opgaande begroeiing. Hierdoor is de directe omgeving van het plangebied ongeschikt voor ganzen en Smienten en komen deze vogels hier ook niet voor. Het is evenmin te verwachten dat de werkzaamheden in verband met de verplaatsing van het dorpshuis van invloed zal zijn op eventuele ganzen en Smienten in het gebied rond Tjalleberd.

Geconcludeerd kan worden dat de plannen niet stuiten op bezwaren vanuit de regelgeving ten aanzien ganzenfoerageergebieden.

4.3. EFFECTEN OP BESCHERMDE SOORTEN EN BEOORDELING

Amfibieën

Door de werkzaamheden wordt tijdelijk een klein deel van het leefgebied van enkele licht beschermde amfibieënsoorten verstoord. Voor deze soorten is in de omgeving van het plangebied voldoende alternatief leefgebied aanwezig. Bovendien geldt voor licht beschermde soorten een vrijstelling van ontheffing bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. De verplaatsing van het dorpshuis veroorzaakt om deze redenen ten aanzien van amfibieën geen conflict met de Flora- en faunawet.

Wel wordt in het kader van de Zorgplicht geadviseerd de werkzaamheden zoveel mogelijk op een amfibievriendelijke wijze uit te voeren. In paragraaf 5.3 wordt beschreven hoe ten aanzien van amfibieën aan de Zorgplicht kan worden voldaan.

Vissen

De verplaatsing van het dorpshuis veroorzaakt ten aanzien van vissen geen conflict met de Flora- en faunawet. Wel wordt in het kader van de Zorgplicht ten aanzien van algemeen voorkomende vissoorten geadviseerd de werkzaamheden op een visvriendelijke wijze uit te voeren. In paragraaf 5.3 wordt beschreven hoe ten aanzien van vissen aan de Zorgplicht kan worden voldaan.

Vogels

De verplaatsing van het dorpshuis heeft nauwelijks of geen gevolgen voor de omvang van het leefgebied van vogels. De werkzaamheden hebben, afhankelijk van de tijd in het jaar, mogelijk wel een verstorend effect op broedende vogels. Verstoring van broedende vogels is niet toegestaan vanuit de Flora- en faunawet. Er dient zowel rekening te worden gehouden met vaste verblijfplaatsen die alleen tijdens de broedperiode zijn beschermd, als met nestplaatsen die het gehele jaar zijn beschermd.

Bescherming tijdens de broedperiode

Indien de beoogde werkzaamheden starten binnen het broedseizoen, worden mogelijk nesten en broedende vogels in de omgeving van het plangebied verstoord. Het broedseizoen, waarin de broedperioden van de betreffende vogels liggen, is de periode van half maart tot half juli. De werkzaamheden dienen buiten deze periode te worden gestart, waardoor verstoring van broedende vogels wordt voorkomen. Wanneer vóór het broedseizoen gestart wordt met de werkzaamheden, zullen zich naar verwachting geen broedvogels in de omgeving van het plangebied vestigen als gevolg van de verstoring die de werkzaamheden tot gevolg hebben. Indien onverhoopt toch in de omgeving van het plangebied wordt genesteld en er kans op verstoring is, moeten de werkzaamheden worden gestaakt tot na het broedseizoen.

Jaarronde bescherming
Een aantal vogelsoorten maakt niet alleen tijdens de broedperiode, maar ook daarbuiten gebruik van de nestplaats. Dit zijn bijvoorbeeld spechten, roofvogels, zwaluwen en uilen. Op 26 augustus 2009 is door LNV een nadere omschrijving gegeven van de aanpak volgens de Flora- en faunawet wanneer jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels door een ruimtelijke ingreep kunnen worden verstoord.

Uit het veldonderzoek is gebleken dat binnen het plangebied geen nestplaatsen aanwezig zijn met een jaarronde bescherming. Bovendien is de aard van de ingreep beperkt, waardoor kan worden aangenomen dat er geen sprake is van verstoring van eventueel aanwezige jaarrond beschermde nestplaatsen in de omgeving van het plangebied. Om deze redenen veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels.

Samenvattend
De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict verwacht met de Flora- en faunawet ten aanzien van vogels, mits tijdens de broedperiode verstoring van broedende vogels en hun nesten wordt voorkomen.

Vleermuizen

Foerageergebied
Om de kwaliteit van het leefgebied te behouden, is het voor alle vleermuizen van belang om over voldoende ruimte te kunnen blijven beschikken waar in het donker op insecten kan worden gejaagd. Kunstlicht kan daarbij hinderlijk zijn. De in en nabij het plangebied waargenomen vleermuissoorten (Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger) komen regelmatig in bebouwde omgeving voor en zijn niet erg gevoelig voor kunstlicht (Kuijper *et al.* 2008).

Het is eventueel mogelijk dat het foerageergebied tijdens de geplande werkzaamheden tijdelijk wordt verstoord. Daarna is het gebied weer beschikbaar voor foeragerende vleermuizen. Daarnaast is in de omgeving van het plangebied ruim voldoende alternatief foerageergebied voor deze soorten beschikbaar. De functionaliteit van het leefgebied van de betreffende vleermuissoorten wordt daarom niet aangetast. Om die redenen kan worden aangenomen dat het plan geen conflict met de Flora- en faunawet veroorzaakt ten aanzien van het foerageergebied van vleermuizen.

Vliegroutes
Tijdens de veldbezoeken aan het plangebied zijn geen vliegroutes van vleermuizen vastgesteld direct nabij het dorpshuis en langs de boomsingel tussen het dorpshuis en de sportvelden. Bovendien zal de beoogde herinrichting niet van invloed zijn op mogelijke vliegroutes langs de Aengwirderweg (verscheidene vleermuissoorten) en de sloot die oostelijk van het sportveldencomplex ligt (Meervleermuis). Om deze redenen zal de herinrichting geen invloed hebben op vliegroutes van vleermuizen en treedt in dezen geen conflict op met de Flora- en faunawet.

Verblijfplaatsen
In het gebouw waar het dorpshuis deel van uitmaakt en in de boomsingel in het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetoond. Daarom treedt er geen conflict op met de Flora- en faunawet ten aanzien van verblijfplaatsen van vleermuizen.

Aanbeveling
Vleermuizen zijn, afhankelijk van de soort, meer of minder gevoelig voor lichtverstoring, maar in het algemeen geldt hoe donkerder, hoe beter. Wanneer de bouwlocatie tijdens en na de werkzaamheden 's avonds en 's nachts extra worden verlicht, is er een kans op lichtverstoring van het foerageergebied van vleermuizen. Geadviseerd wordt dan ook, om de bouwlocaties 's avonds en 's nachts niet te verlichten en na voltooiing geen extra buitenverlichting te gebruiken.

Overige zoogdiersoorten

Licht beschermde zoogdieren
Door de werkzaamheden wordt mogelijk een klein deel van het leefgebied van enkele licht beschermde zoogdieren tijdelijk verstoord. Voor de betreffende soorten is in de omgeving voldoende alternatief leefgebied aanwezig en na voltooiing zal het verstoorde gebied opnieuw gebruikt kunnen worden. Bovendien geldt voor licht beschermde soorten een vrijstelling van ontheffing bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. Om deze redenen veroorzaakt de verplaatsing van het dorpshuis geen conflicten met de Flora- en faunawet ten aanzien van licht beschermde zoogdieren.

Middelzwaar en zwaar beschermde zoogdiersoorten
Behalve vleermuizen worden binnen en nabij het plangebied geen zwaar beschermde of middelzwaar beschermde zoogdieren verwacht, mogelijk met uitzondering van de Steenmarter. Er is geen sprake van een verblijfplaats van deze soort, maar alleen van de mogelijkheid dat het plangebied deel uitmaakt van het foerageergebied. Dit deel van het foerageergebied kan tijdens de geplande werkzaamheden tijdelijk worden verstoord. Daarna is het gebied weer beschikbaar voor foeragerende Steenmarters. Daarnaast is in de omgeving van het plangebied ruim voldoende alternatief foerageergebied beschikbaar. De functionaliteit van het leefgebied van eventueel aanwezige Steenmarters wordt daarom niet aangetast.

Om bovenstaande redenen is er geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van middelzwaar en zwaar beschermde zoogdiersoorten (exclusief vleermuizen).

4.4. SAMENVATTENDE TABEL

In tabel 1 is samengevat welke beschermde en kritische soorten (mogelijk) in het plangebied en omgeving voorkomen. Aangegeven is voor welke soorten ontheffing moet worden aangevraagd en of daarbij aanvullende voorwaarden gelden om negatieve effecten op de beschermde soorten te voorkomen.

Tabel 1.
Overzicht van beschermde en kritische planten- en diersoorten die in het plangebied en omgeving voorkomen, met hun status volgens de Flora- en faunawet en Rode Lijsten. De Rode Lijst heeft de categorieën: gevoelig, kwetsbaar, bedreigd en ernstig bedreigd. Aanwezigheid: + = aanwezig, – = afwezig, (+) = mogelijk aanwezig gezien biotoop en verspreiding, maar niet vastgesteld.

Soorten per categorie Flora- en faunawet	Plan-gebied	Om-geving	Rode lijst met status	Ontheffingsaanvraag nodig?
Categorie 1 (lichte bescherming)				
Algemeen voorkomende amfibieënsoorten (zie §3.2)	(+)	+	-	Nee
Algemeen voorkomende zoogdiersoorten (zie §3.2)	(+)	+	-	Nee
Categorie 2 (middelzware bescherming)				
Steenmarter	-	+	-	Nee
Categorie 3: (zware bescherming)				
Gewone dwergvleermuis	+	+	-	Nee
Ruige dwergvleermuis	+	+	-	Nee
Laatvlieger	+	+	Kw	Nee
Meervleermuis	-	+	-	Nee
Watervleermuis	-	+	-	Nee
Rosse vleermuis	-	+	Kw	Nee
Vogels				
Algemeen voorkomende broedvogelsoorten	+	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Jaarrond beschermde nestplaatsen	-	(+)	(+)	Nee

5. CONCLUSIES

In dit hoofdstuk worden de conclusies ten aanzien van de relevante beschermde gebieden en soorten uit het vorige hoofdstuk nog eens op een rij gezet en wordt aangegeven hoe de voorgenomen plannen zich verhouden tot de vigerende ecologische wet- en regelgeving.

5.1. CONCLUSIES M.B.T. BESCHERMDE GEBIEDEN

De verplaatsing van het dorpshuis veroorzaakt geen negatieve effecten op Natura 2000 gebieden, Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS), ganzenfoerageergebieden en overige beschermde gebieden. De plannen stuiten daarom niet op bezwaren vanuit de Natuurbeschermingswet (Voortoets) en de regelgeving omtrent de PEHS, ganzenfoerageergebieden en overige gebiedsbescherming.

5.2. CONCLUSIES M.B.T. BESCHERMDE SOORTEN

Licht beschermde amfibieën- en zoogdiersoorten
De verplaatsing van het dorpshuis veroorzaakt mogelijk negatieve effecten voor enkele licht beschermde amfibieën- en zoogdiersoorten, zoals genoemd in hoofdstuk 4. Voor licht beschermde soorten geldt een vrijstelling van ontheffing bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. De plannen veroorzaken ten aanzien van deze soorten geen conflict met de Flora- en faunawet. Ten aanzien van de licht beschermde amfibieënsoorten wordt in het kader van de Zorgplicht geadviseerd de werkzaamheden op een amfibieënvriendelijke wijze uit te voeren. Hier wordt in paragraaf 5.3 op teruggekomen.

Vogels
De plannen veroorzaken ten aanzien van vogels geen conflict met de Flora- en faunawet, mits voldaan wordt aan de voorwaarde dat geen verstoring van broedende vogels optreedt. In paragraaf 4.3 is uitgelegd hoe aan deze voorwaarde kan worden voldaan.

Vleermuizen
De verplaatsing van het dorpshuis stuit niet op een conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vleermuizen.

Overige beschermde soort(groep)en
Andere beschermde soorten en soortgroepen dan de hierboven genoemde komen niet binnen of in de directe omgeving van het plangebied voor, of het betreft beschermde soorten die niet noemenswaard door de beoogde herinrichting worden beïnvloed (zoals Steenmarter). Ten aanzien van deze soorten en soortgroepen treden daarom geen conflicten op met de Flora- en faunawet.

5.3. AANBEVELINGEN

Vissen en amfibieën
In hoofdstuk 4 en paragraaf 5.2 wordt ten aanzien van amfibieën en vissen geadviseerd om te voldoen aan de Zorgplicht (zie ook bijlage 1 paragraaf 2.1). De Zorgplicht houdt in dat bij handelingen die negatieve effecten op flora en fauna hebben (wettelijk beschermd of niet), deze effecten zoveel mogelijk dienen te worden beperkt. De betreffende werkzaamheden hebben voornamelijk invloed op het watermilieu van de watergang tussen de parkeerplaats en het sportveldencomplex. Daarom wordt hieronder een aantal maatregelen genoemd om in het onderhavige geval negatieve effecten op amfibieën en vissen te beperken:

- De werkzaamheden aan de watergang dienen bij voorkeur buiten de voortplantingsperiode van vissen en amfibieën plaats te vinden. De voortplantingsperiode loopt ongeveer van maart tot half juli.
- De werkzaamheden aan de watergang dienen bij voorkeur buiten de winterrust van vissen en amfibieën plaats te vinden. De winterrust loopt ongeveer van half november tot half februari.
- Bij het dempen van een watergang dienen de werkzaamheden te worden uitgevoerd in de richting van het open uiteinde van die watergang. Dit geeft vissen en amfibieën gelegenheid om te vluchten. Eventueel ingesloten vissen en amfibieën dienen weggevangen en uitgezet te worden in een andere geschikte watergang in de omgeving.
- Wanneer bij de werkzaamheden aan de sloten baggerspecie vrijkomt, dient deze bij voorkeur te worden geïnspecteerd op aanwezigheid van vissen, amfibieën en andere organismen. De aangetroffen dieren dienen in een andere geschikte watergang in de omgeving te worden uitgezet.

De hierboven aanbevolen bescherming van vissen en amfibieën kan ook worden bereikt door te werken volgens de 'Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen'. Ook voor andere werkzaamheden wordt aanbevolen zoveel mogelijk te werken volgens door het ministerie van LNV goedgekeurde gedragscodes.

Vleermuizen
Er wordt aanbevolen om lichtverstoring van vleermuizen te beperken door tijdens en na de uitvoering van de werkzaamheden zo weinig mogelijk buitenverlichting te gebruiken. Eventueel kan een lichtschakeling worden toegepast die reageert op aanwezigheid van bezoekers.

LITERATUUR

Beemster, N. 2005. Ecologische verkenning randzone De Deelen. A&W-rapport 658. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv, Veenwouden.
Brenninkmeijer, A. & R.van der Hut 2008. Verspreiding beschermde vissoorten in Fryslân. A&W-Rapport 1029. Altenburg & Wymenga bv, Veenwouden.
EIS-Nederland, De Vlinderstichting & Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2007. Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen. EIS-Nederland, Leiden / De Vlinderstichting, Wageningen / Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen.
Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (red.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
Ministerie van LNV 2003. Ondernemen en de Flora- en faunawet. Ministerie van LNV, Den Haag.
Ministerie van LNV 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Concept Ministerie van LNV, Den Haag.
Ministerie van LNV 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
Ministerie van LNV 2005b. Ontwerp aanwijzingsbesluit Natura 2000 gebied Deelen. Ministerie van LNV, Den Haag.
RAVON 2007.Waarnemingenoverzicht 2006. RAVON 27: 46-64.
Strijkstra, A. & E. de Vries 2009. Actualisatie Flora- en faunawetbeoordeling uitbreidingsplan Tjalleberd. Altenburg &Wymenga ecologisch advies bv, Veenwouden.
Vos, S. (redactie) 2007. Werkatlas Zoogdieren in Fryslân – verspreiding 1990-2006. Provincie Fryslân, Leeuwarden.
Voslamber, B., E. van Winden, & K. Koffijberg 2004. Atlas van ganzen, zwanen en Smienten in Nederland. SOVON-onderzoeksrapport 2004/08. SOVON Vogelonderzoek, Beek-Ubbergen.
Wymenga, E., A. Brenninkmeijer, L. Heikoop & J. Schut (red.) 2006. Speciale Beschermingszones en beschermde soorten in Fryslân. A&W-rapport 486. Altenburg & Wymenga bv, Veenwouden.

Geraadpleegde internetsites

- Digitale Natuuratlas Fryslân: http://www.fryslan.nl/binfo4/atlasnatuur/geoportaal.html?atlas=milieu&kaart=dna
- www.fryslan.nl
- www.minlnv.nl
- www.natuurloket.nl

BIJLAGEN

1. RELEVANTE NATUURWETGEVING

BIJLAGE 1 RELEVANTE NATUURWETGEVING

Alle ruimtelijke ingrepen in Nederland dienen aan de ecologische wet- en regelgeving te worden getoetst. Deze is in dit hoofdstuk kort samengevat. Voor een precieze weergave van juridisch relevante teksten raadplege men de oorspronkelijke uitgaven van de wetsteksten. De wettelijke bescherming van natuurwaarden valt in grote lijnen uiteen in twee delen: gebiedsbescherming (paragraaf 1) en soortbescherming (paragraaf 2).

1. GEBIEDSBESCHERMING

Gebiedsbescherming in Nederland is geregeld via de Natuurbeschermingswet (Natura 2000 gebieden en Beschermde Natuurmonumenten) en via regelgeving omtrent de Ecologische Hoofdstructuur en ruimtelijke ordening (bestemmingsplannen).

1.1 Natuurbeschermingswet en Natura 2000

Natura 2000
Natura 2000 is een netwerk van beschermde gebieden in de Europese Unie, dat wordt opgebouwd ter behoud en herstel van biodiversiteit. De Nederlandse Natura 2000 gebieden vormen een essentiële schakel in de internationale vliegroute van vele soorten trekvogels. Een aantal natuurgebieden is van bijzonder internationaal belang, zoals de Waddenzee, de duinen en de laagveenmoerassen. Voor een aantal planten- en diersoorten, die meer of minder onder druk staan, zoals de Noordse woelmuis, de Grote vuurvlinder en de Groenknolorchis heeft Nederland ook een grote internationale verantwoordelijkheid. Met de Nederlandse bijdrage aan Natura 2000 wordt voorkomen dat de natuur in Europa verder achteruitgaat. Om dit Natura 2000-netwerk in Nederland adequaat in stand te houden, te herstellen en te beschermen is het nodig om hieraan een wettelijk regime te verbinden: de Natuurbeschermingswet 1998.

Natuurbeschermingswet
De Natuurbeschermingswet 1998 is op 1 oktober 2005 in werking getreden. Daarmee verankerde Nederland de gebiedsbescherming van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving. De Natura 2000 gebieden die in het kader van deze richtlijnen zijn vastgesteld, worden ook wel Vogelrichtlijn- c.q. Habitatrichtlijngebieden of Speciale beschermingszones genoemd. Handelingen die deze gebieden schaden zijn verboden, tenzij de Provincie vergunning verleent. Habitatrichtlijngebieden zijn aangewezen vanwege bijzondere habitattypen en soorten. Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen ter bescherming van leefgebieden van bedreigde vogels en trekvogels. De soorten en habitattypen waarvoor een gebied is aangewezen, worden de 'kwalificerende waarden' genoemd.

De Natuurbeschermingswet 1998 schrijft voor dat er voor ieder Natura 2000 gebied een aanwijzingsbesluit moet worden opgesteld waarin heldere instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd. Op dit moment is nog bij veel Natura 2000 gebieden sprake van een ontwerp-aanwijzingsbesluit. Op basis daarvan worden de komende jaren beheerplannen ontwikkeld. Daarin is vastgelegd hoe habitattypen en soorten in een Natura 2000 gebied beschermd worden en welke activiteiten in en om de Natura 2000 gebieden zijn toegestaan. Voor een

aantal Natura 2000 gebieden is het beheerplan gereed en is het ontwerp-besluit omgezet in een aanwijzingsbesluit.

Beschermde Natuurmonumenten
Onder de huidige Natuurbeschermingswet is het onderscheid tussen Staatsnatuurmonumenten en Beschermde Natuurmonumenten vervallen. Beide vallen onder de noemer Beschermde Natuurmonumenten. Als Beschermde Natuurmonumenten binnen Natura 2000 gebieden liggen, worden de natuurwaarden en het natuurschoon waarvoor deze gebieden onder de oude wet zijn aangewezen, opgenomen in de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000 gebied. Het oude beschermingsregime treedt terug. Handelingen in of rondom Beschermde Natuurmonumenten die buiten de Natura 2000 gebieden liggen, zijn verboden als ze schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in dat gebied, of als ze het Beschermde Natuurmonument ontsieren. Dit geldt echter niet als de minister van LNV of de provincie een vergunning heeft verleend.

Externe werking
De kwaliteit van Natura 2000 gebieden is mede afhankelijk van de ruime omgeving. Als een activiteit die buiten een beschermd gebied plaats zal vinden, negatieve gevolgen kan hebben voor een Natura 2000 gebied, moet deze beoordeeld worden. Locale en regionale overheden mogen in bestemmingsplannen geen ontwikkelingen mogelijk maken die in potentie een bedreiging voor Natura 2000 gebieden inhouden. Dit geldt voor nieuwe ontwikkelingen maar in beginsel ook voor bestaand gebruik.

Activiteiten op korte afstand van een Natura 2000 gebied kunnen kwalificerende soorten in het Natura 2000 gebied verstoren of verontrusten. Ook activiteiten op grotere afstand van een Natura 2000 gebied kunnen gevolgen hebben voor Natura 2000 gebieden, zoals hydrologische effecten (bijvoorbeeld als gevolg van grote grondwateronttrekkingen) en een toename van vliegverkeer. Verstoring treedt ook op wanneer kwalificerende soorten vanuit het Natura 2000 gebied gebruik maken van de omgeving en dat gebruik door ruimtelijke ontwikkelingen minder mogelijk wordt. Een dergelijke situatie kan zich voordoen bij een soort als de Wespendief, die binnen een straal van zeven kilometer rond zijn nest foerageergebieden bezoekt. Als een Natura 2000 gebied is aangewezen als broedgebied voor deze soort, zijn hiermee ook zijn foerageergebieden rond het Natura 2000 gebied beschermd. De bescherming van Natura 2000 gebieden is dus ook buiten de gebiedsgrenzen van kracht. Dit wordt aangeduid met de term externe werking.

Toetsing volgens de Natuurbeschermingswet
Als er nieuwe activiteiten in of nabij een Natura 2000 gebied plaatsvinden, moet oriënterend onderzoek uitwijzen of er een kans is dat deze significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000 gebieden hebben. Deze oriëntatie is de Voortoets. Er zijn drie uitkomsten daarvan mogelijk (ministerie van LNV 2005):

1. Er is zeker geen negatief effect. Dit betekent dat er geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig is.
2. Er is wel een mogelijk negatief effect, maar dit is zeker geen significant negatief effect. Dit betekent dat een vergunning moet worden aangevraagd die vergezeld moet gaan van de zogenaamde Verslechterings- en verstoringstoets.
3. Er is een kans op een significant negatief effect. Dan moet een vergunningsprocedure worden gevolgd die vergezeld moet gaan van een Passende beoordeling. Hiervoor is onderzoek nodig op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake. Als op grond

hiervan wederom blijkt dat niet valt uit te sluiten dat het plan significante gevolgen heeft voor het gebied, kan de provincie slechts een vergunning verlenen als voldaan wordt aan de zogenaamde 'ADC-criteria'. Dat wil zeggen dat er geen alternatieven (A) voor het plan zijn, er een dwingende reden van groot openbaar belang (D) met het plan is gemoeid en vóór de ingreep compensatie van natuurwaarden (C) is gerealiseerd.

In een korte natuurtoets of quickscan is meestal de Voortoets opgenomen in de teksten over gebiedsbescherming. Een Verslechterings- en verstoringstoets of een Passende beoordeling valt buiten de reikwijdte van een quickscan.

1.2 Overige vormen van gebiedsbescherming

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De provincies zijn verantwoordelijk voor een invulling van de EHS is een provinciale EHS. Waar de grenzen nog globaal zijn vastgesteld, moeten onomkeerbare ingrepen voorkomen worden. Na vaststelling van de exacte grenzen zijn ruimtelijke ingrepen binnen de EHS niet toegestaan, indien deze leiden tot aantasting van de wezenlijke waarden van het gebied. In uitzonderingsgevallen kan de provincie de natuurwaarden en functies van het EHS-gebied laten wijken voor andere functies van groot maatschappelijk belang. De initiatiefnemer dient deze belangen en mogelijke alternatieven uitgebreid te motiveren. Daarnaast dienen compenserende dan wel mitigerende maatregelen te worden uitgevoerd (ministerie van LNV 2003).

Op provinciaal niveau kan regelgeving zijn ontwikkeld om in weidegebieden mogelijkheden te creëren voor een extra bescherming van foeragerende watervogels tijdens de winter en weidevogels. Zo kunnen gebieden zijn aangewezen als ganzenfoerageergebied en/of weidevogelgebied. De bescherming van de overige natuurgebieden is veelal geregeld in bestemmingsplannen die zijn opgesteld krachtens de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

2. SOORTBESCHERMING

2.1 Flora- en faunawet

In de Flora- en faunawet is de bescherming geregeld van soorten die in die wet zijn genoemd. Deze soorten zijn ingedeeld in beschermingscategorieën (Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten). Daarnaast geldt voor alle in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving de 'zorgplicht'. Vanaf 26 augustus 2009 geldt een gewijzigde aanpak betreffende de beoordeling van ontheffingsaanvragen.

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat iedereen dient te voorkomen dat zijn handelen nadelige gevolgen voor flora en fauna heeft. Als dat niet mogelijk is, dienen die gevolgen zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt te worden (artikel 2). De zorgplicht geldt altijd, zowel voor beschermde als onbeschermde soorten. Bij overtreding zijn er overigens geen sancties.

Beschermde soorten

In de Flora- en faunawet heeft de overheid van nature in Nederland voorkomende planten- en diersoorten aangewezen die beschermd moeten worden. Ook de beschermde soorten onder de Europese richtlijnen (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn) zijn hierin opgenomen. De bescherming houdt in dat het verboden is om beschermde, inheemse planten te beschadigen (artikel 8). Het is ook verboden om beschermde, inheemse dieren te doden, verontrusten, dan wel hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen of te verstoren (artikelen 9 tot en met 12).

Zorgvuldig handelen
'Zorgvuldig handelen' (artikelen 2b, 2c, 2d en 16c AMvB) gaat verder dan het voldoen aan de zorgplicht. Dit begrip is gekoppeld aan de beschermde soorten waarvoor ontheffing kan worden aangevraagd. Niet-zorgvuldig handelen is strafbaar. Zorgvuldig handelen vereist altijd een *inspanning* om te overzien wat de beoogde ingreep teweeg zal brengen. Een initiatiefnemer moet bijvoorbeeld altijd vooraf inventariseren welke beschermde, niet-vrijgestelde soorten aanwezig zijn in een gebied waar een ingreep is gepland. Ook moet hij in redelijkheid alles doen of laten om te *voorkomen, of zoveel mogelijk te beperken*, dat de artikelen 8-12 van de Flora- en faunawet worden overtreden. De eerste stap daartoe is een goede planning, bijvoorbeeld om verstoring van dieren in de voortplantingstijd te voorkomen.

Beschermingsregimes
In 2005 is een aantal wijzigingen van Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) bij de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierdoor is het beschermingsregime van inheemse beschermde planten en dieren vastgelegd. Er zijn vier beschermingscategorieën, namelijk voor de soorten in tabel 1, 2 en 3 en de vogels. De indeling van de soorten is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van soorten in Nederland, waarbij ook de aangewezen onder de Habitatrichtlijn zijn ingepast. Het gaat om de volgende beschermings-categorieën en de beoordeling voor projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling:

1. Licht beschermde soorten van tabel 1. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling.
2. Middelzwaar beschermde soorten van tabel 2. Dit zijn soorten waarvoor bij ruimtelijke ontwikkeling vrijstelling mogelijk is, mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een door LNV goedgekeurde *gedragscode.*
3. Zwaar beschermde soorten van tabel 3. Bij verstoring daarvan kan een *ontheffing* nodig zijn.
4. Vogels.

Een ontheffing is een toestemming om in een bepaald geval af te kunnen wijken van een of meer verbodsbepalingen, zoals deze zijn vastgelegd in de artikelen 8 t/m 13 van de Flora- en faunawet.

Tabel 1.
Deze tabel bevat licht beschermde, algemeen voorkomende planten- en diersoorten, zoals Zwanenbloem, Bruine kikker, Bosmuis, Bunzing en Egel. De wetgever gaat ervan uit dat verlening van vrijstelling voor deze soorten geen afbreuk doet aan hun huidige, gunstige staat van instandhouding. Bij ruimtelijke ontwikkeling hoeft voor de verstoring van deze soorten geen ontheffing te worden aangevraagd. Uiteraard geldt wél de zorgplicht (zie hiervoor).

Tabel 2.
De tweede categorie betreft middelzwaar beschermde soorten. Hieronder is beschreven hoe met verstoring van deze soorten moet worden omgegaan bij gebruik van een gedragscode en zonder het gebruik daarvan.

Wanneer de beoogde werkzaamheden worden uitgevoerd volgens een gedragscode, hoeft voor de verstoring van soorten van tabel 2 geen ontheffing te worden aangevraagd. De gedragscode vermeldt hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfplaatsen kan worden voorkomen of zoveel mogelijk wordt beperkt. De gedragscode die voor vrijstelling is vereist, moet goedgekeurd zijn door LNV en van toepassing zijn op de beoogde activiteit. Op de site van LNV zijn alle goedgekeurde

gedragscodes beschikbaar die door verscheidene brancheorganisaties zijn opgesteld. Er moet *aantoonbaar* volgens de gedragscode worden gewerkt om te voldoen aan de bewijslast. Dit betekent dat de werkprocessen gedocumenteerd moeten worden.

Als er geen gedragscode wordt gebruikt bij de uitvoering van de beoogde werkzaamheden, moet bij overtreding van de artikelen 8-12 een ontheffing worden aangevraagd. De toetsing die dan plaatsvindt, betreft een 'lichte toets'. Hierbij wordt getoetst of de activiteiten de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar brengen. Deze toets vereist dat er inzicht moet zijn in de betekenis van het plangebied als leefgebied voor de soort in relatie tot de omliggende populaties. Als dat inzicht niet bestaat, dient daar onderzoek naar plaats te vinden (omgevingscheck). Dat kan betekenen dat ook onderzoek buiten het plangebied nodig is. De aanvraag wordt beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door uw activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van een soort wordt gegarandeerd, hoeft er bij een ruimtelijke ontwikkeling geen ontheffing te worden aangevraagd ten aanzien van soorten uit tabel 2. Dat betekent vrijwel altijd dat, aantoonbaar opgenomen in de plannen, voldoende mitigerende en/of compenserende maatregelen worden uitgevoerd. Is die garantie niet te geven (bijvoorbeeld doordat de mitigerende maatregelen mogelijk niet afdoende zijn), dan moet alsnog via een ontheffingsaanvraag aan LNV worden gevraagd om te bepalen of een ontheffing nodig is.

Tabel 3.
Dit betreft zwaar beschermde soorten. Deze tabel bevat de soorten die zijn vermeld in Bijlage 1 Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten en de soorten die zijn vermeld in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Wanneer ten aanzien van een of meer soorten uit Bijlage 1 of Bijlage IV verbodsbepalingen worden overtreden door een ruimtelijke ontwikkeling, kan een ontheffingsaanvraag nodig zijn, die wordt getoetst aan de volgende criteria:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?
- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing?

Voor een ontheffing moet aan alle criteria zijn voldaan.

Voor de Bijlage 1-soorten van tabel 3 kan ontheffing worden aangevraagd op grond van de belangen die in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten zijn genoemd. Bij een ruimtelijke ingreep kan het om de volgende belangen gaan:

- Bescherming van flora en fauna.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor milieu, wezenlijk gunstige effecten.
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Voor de Bijlage IV-soorten van tabel 3 geldt dat er alleen vrijstelling mogelijk is op grond van de wettelijke belangen die in de Habitatrichtlijn zijn genoemd. Deze zijn:

- Bescherming van flora en fauna.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor milieu, wezenlijk gunstige effecten.

Het belang van een ruimtelijke ontwikkeling geldt voor deze soorten dus niet.

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van een soort wordt gegarandeerd, hoeft er bij een ruimtelijke ontwikkeling geen ontheffing te worden aangevraagd ten aanzien van soorten uit tabel 3. Dat betekent vrijwel altijd dat, aantoonbaar opgenomen in de plannen, voldoende mitigerende en/of compenserende maatregelen worden uitgevoerd. Is die garantie niet te geven (bijvoorbeeld doordat de mitigerende maatregelen mogelijk niet afdoende zijn), dan moet alsnog via een ontheffingsaanvraag aan LNV worden gevraagd om te bepalen of een ontheffing nodig is.

Vogels

Tijdens werkzaamheden moet rekening worden gehouden met de broedperiode van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen, maar van veel vogelsoorten is bekend dat de broedperiode ligt tussen half maart en half juli. Het is voor de wet van belang of broedgevallen aanwezig zijn die door de werkzaamheden kunnen worden verstoord. De meeste soorten zijn elk broedseizoen in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens de broedperiode onder bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor verstorende werkzaamheden buiten de broedperiode is dus geen ontheffing nodig. Er is evenmin ontheffing nodig voor het nemen van maatregelen vooraf aan de broedperiode, die de vestiging van vogels voorkomen. Ontstaan er binnen of nabij het plangebied toch nesten die kunnen worden verstoord, dan dienen de werkzaamheden te worden gestaakt tot na de broedperiode.

Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het gehele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Er is in augustus 2009 door LNV een indicatieve lijst gepubliceerd van jaarrond beschermde vogelnesten, waarin vijf categorieën zijn te onderscheiden. Daarin zijn bijvoorbeeld Gierzwaluw, Kerkuil, Ransuil, Roek en Sperwer opgenomen. Eén van de categorieën betreft soorten die geen jaarrond beschermde verblijfplaats hebben, maar wel vaak terugkeren naar de locatie waar zij het vorige jaar gebroed hebben. Dat geldt bijvoorbeeld voor zwaluw- en spechtensoorten.

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de vogelsoorten op bovengenoemde lijst wordt gegarandeerd, hoeft er bij een verstoring geen ontheffing te worden aangevraagd. Dat betekent vrijwel altijd dat er een omgevingscheck van belang is om te kunnen bepalen of nabij het plangebied voldoende leefruimte beschikbaar is. Een deskundige bepaalt dan of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Is dit niet het geval, dan moet, voor zover mogelijk, een alternatief nest worden geboden. Is dat ook niet mogelijk, dan moet ontheffing worden aangevraagd.

Voor vogels geldt dat alleen ontheffing kan worden verkregen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Deze belangen zijn:

- Bescherming van flora en fauna.
- Veiligheid van het luchtverkeer.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.

Het belang van een ruimtelijke ontwikkeling geldt voor deze soorten dus niet.

2.2 Rode Lijsten

Nederland heeft voor een aantal bedreigde en kwetsbare planten- en diergroepen Rode Lijsten samengesteld. De doelstelling van de Rode Lijst is het bieden van duurzame bescherming aan een soort en zijn leefgebied. De Rode Lijst bestaat uit Nederlandse soorten die vanwege hun aantalsverloop of kwetsbaarheid speciale aandacht nodig hebben om hun voorkomen in ons land veilig te stellen. Hoewel de Rode Lijsten officieel door het ministerie van LNV zijn vastgesteld, hebben ze geen juridische status. Wel verwacht het ministerie van LNV van de verschillende overheden en terreinbeherende organisaties dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode Lijsten. Een aantal Rode-Lijstsoorten is ondergebracht in de Flora- en faunawet. Op 26 augustus 2009 zijn wijzigingen uitgevoerd in de soortenlijsten van de Rode Lijst.

3. ECOLOGISCHE BEOORDELING

Bij een ecologische beoordeling dient onderzocht te worden of de beoogde plannen een bedreiging vormen voor beschermde (natuur)gebieden in de regio en/of beschermde soorten.

<u>Gebiedsbescherming</u>
Ten aanzien van gebiedsbescherming komen de volgende vragen aan de orde:

1. Liggen er beschermde (natuur)gebieden in het plangebied of nabije omgeving?
2. Heeft de activiteit mogelijk (significant) negatieve gevolgen voor de beschermde gebieden?
3. Zijn die gevolgen te voorkomen?
4. Welke consequenties heeft dat voor de plannen (conclusies)?

Binnen de Natuurbeschermingswet vormen de eerste drie vragen de zogenaamde 'Voortoets'.

Er wordt gebruik gemaakt van websites van LNV en de provincie om te bepalen waar de grenzen liggen van beschermde gebieden. Op de website van LNV zijn de gegevens beschikbaar van alle Natura 2000 gebieden, zoals het (ontwerp)aanwijzingsbesluit met de instandhoudingsdoelen en begrenzing.

<u>Soortbescherming</u>
Ten aanzien van soortbescherming komen de volgende vragen aan de orde:

1. Komen in het plangebied beschermde en kritische soorten en vegetaties voor?
2. Zo ja, worden deze bij realisatie van het plan geschaad en kan dat voorkomen worden?
3. Zijn er vanuit de wet- en regelgeving bezwaren tegen de plannen?

Relevante soorten en vegetaties
Voor de eerste stap zijn overzichtswerken, websites en andere bronnen geraadpleegd en is veldonderzoek uitgevoerd. Daarbij is vaak ook informatie van derden betrokken. Er is daarbij vooral gelet op soorten die in het kader van de Flora- en faunawet en de

Natuurbeschermingswet zijn beschermd, soorten die zijn opgenomen in de Rode Lijst en soorten die een indicatie geven van bepaalde ecologische kwaliteiten van het plangebied.

Bronnen
Voor de ecologische beoordeling wordt per soortgroep gebruik gemaakt van de meest recente informatiebronnen over de verspreiding van soorten in Nederland. Er wordt is in een aantal overzichtswerken en op betrouwbare websites nagegaan welke bijzondere en beschermde planten- en diersoorten er in (de ruime omgeving van) het betreffende plangebied voorkomen.

Veldonderzoek
De natuurwaarden worden eveneens onderzocht aan de hand van een veldbezoek. Hierbij wordt gelet op (sporen van) de aanwezigheid van beschermde en kwetsbare soorten in het plangebied. Daarnaast wordt beoordeeld voor welke beschermde soorten (die in de omgeving kunnen voorkomen) de ecologische randvoorwaarden in het plangebied aanwezig zijn. Het veldonderzoek is tevens van belang om een inschatting te kunnen maken van effecten die samenhangen met de beoogde activiteiten tijdens en na voltooiing van de werkzaamheden.

Effecten en beoordeling
Na de beschrijving van de relevante soorten die in en nabij het plangebied voorkomen, volgt een overzicht van de te verwachten effecten van de ingreep op de ecologische kwaliteiten van het plangebied. Deze verstoringen kunnen verder reiken dan de grenzen van het plangebied. We maken hier volgens de voorschriften van LNV in Werken aan Natura 2000 (ministerie van LNV 2004) onderscheid in vijf soorten effecten, onder te verdelen in kwantitatieve effecten (winst of verlies van habitats), kwalitatieve effecten (chemische effecten, fysieke effecten en verstoring) en achteruitgang in ruimtelijke samenhang (versnippering). Het gaat in alle gevallen om effecten die een verstoring veroorzaken van de (beschermde) soorten en van de functionaliteit van hun leefgebied.

De beoordeling vindt plaats aan de hand van de natuurwetgeving (Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet en Wet Ruimtelijke Ordening (i.c. Ecologische Hoofdstructuur). Bovendien kan een beoordeling nodig zijn ten aanzien van provinciale regelgeving, zoals betreffende ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied. Het kan nodig zijn dat de initiatiefnemer contact opneemt met de provincie wanneer effecten op kunnen treden ten aanzien van ganzenfoerageergebied en weidevogels. Indien negatieve effecten kunnen optreden ten aanzien van de instandhoudingsdoelen van een Natura 2000 gebied of een Beschermd Natuurmonument, kan het nodig zijn om een vergunning volgens de Natuurbeschermingswet aan te vragen.

Wanneer verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet kunnen worden overtreden, dienen mitigerende en/of compenserende maatregelen in de plannen te worden opgenomen. Wanneer door dergelijke maatregelen de functionaliteit van het leefgebied gegarandeerd is, is er geen ontheffing nodig (paragraaf 2.1).